

METODERAPPORT

1) Hans Petter Aass og Fridtjof Nygaard

2) TANNLEGESKANDALEN I HAUGESUND

3) Arbeidene er publisert i Verdens Gang 30/8, 31/8 og 1/9, 1999.

4) Verdens Gang A/S, Boks 1185 Sentrum - 0107 Oslo
Tlf.: 22000000 - Faks 22426780

6) REDEGJØRELSE FOR ARBEIDET

A) Når og hvordan kom arbeidet i gang, og hva var ideen bak det hele?

Arbeidet tok egentlig til allerede i juni 1996. Da skrev Haugesunds Avis om en tannlege som var under granskning for å ha feilbehandlet noen av sine pasienter i forbindelse med såkalt implantatbehandling.

Tannlegen viste seg å være Johan Nyborg, en av de norske pionerene for innsetting av kunstige tenner festet på skruer i kjeven. Senere har det kommet frem at rundt 2000 pasienter siden starten på 1970-tallet skal ha mottatt denne behandlingen ved Nyborgs kontor i Haugesund.

Etter tre og et halvt års granskning fratok helsetilsynet Johan Nyborg hans autorisasjon som tannlege.

Journalist Hans Petter Aass ved VGs lokalkontor i Stavanger fattet interesse for saken i Haugesunds Avis, og har jobbet med den helt siden den gang. Både gjennom rene nyhetssaker og en større artikkelserie som stod på trykk i desember 1997.

Gjennom denne tiden har Aass fått god kontakt med en rekke sentrale kilder i saken.

Flere av dem uttrykte undring over at hverken departementet eller helsetilsynet var interesserte i å gjøre noe mer for å kartlegge omfanget av den opplagt store saken. Helsemyndighetene syntes å mene at jobben var gjort da tannlegen var blitt fratatt muligheten til å utøve sitt yrke.

Samtidig søkte stadig flere pasienter advokathjelp for å komme ut av det de opplevde som et smertehelvete de ikke hadde råd til å ordne opp i på egen hånd. Da VG i april i år bestemte seg for på egen hånd å gå gjennom saken med sikte på å se på omfanget, hadde 120 tidligere Nyborg-pasienter søkt

juridisk bistand.

Aass kontaktet kollega Fridtjof Nygaard ved lokalkontoret i Kristiansand, og sammen ble det bestemt å sette søkelys på omfanget av tannlegeskandalen.

B) Hva var den sentrale problemstillingen ved starten av prosjektet?

Statens helsetilsyn visste at tannlegen har påført flere titalls pasienter til dels alvorlige skader og store problemer i dagliglivet. Flere eksperter mener de kjente tilfellene bare representerer toppen på isfjellet.

Blant annet karakteriserte ekspertkommisjonen som gransket saken Nyborgs pasientgruppe som "en udetonert bombe". De tre professorene i kommisjonen fant større eller mindre feil hos samtlige av de tilfeldig utvalgte pasientene som ble undersøkt gjennom sine journaler.

I en samtale med VG tidlig i innsamlingsfasen, karakteriserte et av kommisjonsmedlemmene, professor Hans Reidar Haanæs, saken som Nord-Europas største tannlegeskandale.

Likevel var ikke norske myndigheter interesserte i å gjøre noe for å kartlegge hvor mange som ble berørt av tannlegens implantatvirksomhet.

C) Ble problemstillingen endret underveis? I så fall hvorfor og hvordan?

Det sentrale spørsmålet for oss, å bidra til å få et svar på omfanget av saken, forble uforandret gjennom hele perioden vi arbeidet med saken.

Selv om det ikke så ut til at vi skulle lykkes i å bringe myndighetene på banen, ville vi omtale tilsynsmyndighetenes tilbakeholdenhet i håp om at noen etterhvert kunne løfte saken opp på et politisk nivå.

Men i løpet av alle de ukene vi jobbet med saken, fikk vi vite at hverken departementet, helsetilsynet eller fylkeslegen i Rogaland mente at det offentlige hadde som oppgave å kartlegge omfanget av saken. Heller ikke tannlegeforeningen tok noe slikt initiativ.

Tannlege Johan Nyborg og hans advokater stilte

seg ikke negative til en eventuell granskning - så fremt den ble gjennomført av utenlandske eksperter. De hadde ikke til hensikt å selv gjøre noe for å få iverksatt en slik undersøkelse.

Samtidig som alle berørte distanserte seg fra vår problemstilling, ble VGs journalister styrket i troen på at saken er større enn de til nå kjente tilfellene. Uten tilgang til journalene, kom vi over to av Nyborgs tidligere pasienter som aldri hadde meldt sine alvorlige problemer til noen. Ingen av dem orket å la seg intervju av VG, men de la ikke skjul på at livet var snudd på hodet etter behandlingen. Den ene av de to, en godt voksen kvinne, uttrykte at hun aldri ville sette seg i en tannlegestol igjen. Da fikk hun heller trosse smertene. En yngre mann hadde så dårlig økonomi at han hadde valgt å ikke gjøre noe med sine tannproblemer.

D) Kort beskrivelse av organiseringen av arbeidet, metodebruk, kildebruk, problemer underveis mv.

Tirsdag 20. april 1999 hadde Aass en artikkel på trykk i VG under tittelen "FLERE OFRE for tannlegeskandalen". Der kom det frem at nye angivelige ofre for tannlegeskandalen stadig meldte seg for advokatene som arbeidet med saken. Til sammen var det på dette tidspunktet 120 av Nyborgs tidligere pasienter som ville søke erstatning fra tannlegen og/eller hans forsikringsselskap.

En av eks-pasientene som sist meldte seg for advokatene, Marie Kristine Rosell, stod frem i artikkelen og fortalte hun hadde ventet i flere år før hun meldte fra om sine problemer:

– Jeg var fast bestemt på å leve videre med smertene. Jeg torde ikke, våget ikke en ny runde i tannlegestolen, sa Rosell, før hun tilføyde at hun mente det var mange som hadde det på samme måte.

Denne saken ga støtet til at Aass kontaktet Nygaard, for å iverksette noe vi allerede hadde pratet om lenge: Gå grundig inn i tannlegesaken fra Haugesund.

I flere uker systematiserte vi kjent materiale, blant annet avisartikler både fra eget arkiv og andre aviser. Det ble også gjort telefonoppringninger til en rekke av de sentrale aktørene i saken. Dette bakgrunnsarbeidet førte til at vi 19. og 20. mai dro til Haugesund.

Der hadde vi avtalt møter med kilder. I tillegg ville vi sette oss ned sammen for å gå gjennom nye dokumenter som var skaffet til veie i den første innsamlingsfasen.

En hel dags gjennomgang av dokumenter ga oss muligheten til å sette opp en foreløpig liste over muntlige kilder. Flere av dem var kjent fra før, flere av dem ikke.

Vi fikk også tilgang på korrespondanse knyttet til Statens helsetilsyn og Nyborg, som ga en oppfatning av at helsetilsynet ikke hadde oversikt over hele omfanget. I et brev fra januar 1998 til "Støtteforeningen for tannlegeofre", opprettet i kjølvannet av Nyborg-saken, gjorde tilsynet det helt klart at de ikke så på det som sin oppgave å skulle kartlegge hele saken.

Deretter kontaktet vi sakkyndige som Helsetilsynet selv hadde brukt da Nyborg-saken ble gransket. Vi kontaktet også flere andre tannleger som hadde hatt befatning med Nyborgs tidligere pasienter. De fleste valgte å stå frem som åpne kilder.

Samtalene tegnet et helt klart bilde: Ekspertene var overrasket over den manglende interessen til norske myndigheter - etter at Nyborgs autorisasjon var inndratt. En av professorene i helsetilsynets ekspertkommisjon sa rett ut at saken kunne være Nord-Europas største tannlegeskandale. Han hadde selv tatt spørsmålet om granskning opp med tilsynsmyndighetene - og blitt avvist.

Samtidig begynte VGs journalister å undersøke hvordan danske myndigheter hadde håndtert en liknende, men mye mindre sak.

En privatpraktiserende tannlege hadde med lite hell brukt implantatmetoden på flere av sine pasienter. Etter hans død raste det inn med klager. Praksisen hans, som han eide sammen med en kollega, ble slått konkurs.

Men der tok tannlegeforeningen, sammen med de lokale helsemyndighetene i Vejle, initiativ til å få gjennomgått saken fullstendig. Alle pasientene ble kalt inn til kontroll.

Den danske tannlegeforeningen hadde forsikringsordninger som dekket opp pasientenes krav. Statens Helsetilsyn hadde underveis i saken innhentet informasjon om den danske tannlegen og hvordan de danske pasientene ble håndtert.

Da vi kontaktet de lokale helsemyndighetene i Vejle, fortalte de at de hadde hatt besøk fra Norge i forbindelse med saken. Det norske tilsynets representant hadde fått klart råd om å gjennomføre

en full granskning, ifølge kontorsjef Frank Ingemand Jensen.

I begynnelsen av mai reiste Aass tilbake til Haugesund for å ha nye kildemøter, ikke minst med advokatene til Nyborg. Da VG i desember 1997 gikk grundig inn i saken, ønsket hverken advokatene eller Nyborg selv å gi noen kommentarer. Denne gang stilte advokatene opp, både til intervju og med dokumenter til bakgrunnsinformasjon.

Der kom det frem at tannlegen selv ikke var motvillig til en granskning av saken, men siden han ikke hadde tillit til helsetilsynets norske eksperter, så han helst at utenlandske fagfolk ble koblet inn.

Det viktigste VG ble kjent med under møtet, var likevel at Nyborg allerede hadde overlatt alle sine journaler til norske helsemyndigheter. De lå urørt i pappkasser, som var blitt brukt til å frakte bananer til Norge, hos fylkestannlegen i Rogaland.

En telefonsamtale til fylkestannlege Magnar Torsvik avdekket at han så meget velvillig på å granske saken. Det mente han kunne gi viktige argumenter for å styrke tilsynsordningen overfor private tannleger. Han mente at hans kontor, med tilførsel av ressurser, kunne bistå fylkeslegen og eventuelle andre i arbeidet med å kartlegge omfanget av saken.

Nå hadde vi altså pratet med/intervjuet en rekke tidligere pasienter, flere tannleger og oralkirurger, advokater på begge sider og danske helsemyndigheter. Vi hadde dessuten hatt uformelle samtaler med folk i tilsynsmyndighetene og på departementshold.

Nå var det på tide å konfrontere de ansvarlige i helsetilsynet og i departementet. Ikke uventet ble det fra alle hold fastslått at det ikke fantes hjemmel for en slik granskning for å kartlegge omfanget av saken. Ei heller fantes det ressurser.

Onsdag 9/6 kom Nygaard igjen til Stavanger. Nå skulle saken skrives ut. Etter først å ha satt sammen en skriveplan, gikk vi i gang.

I løpet av uke 23 gjorde vi oss ferdige.

Det skulle imidlertid drøye helt til slutten av august før artiklene kom på trykk. Dette har først og fremst sammenheng med at annet stoff ble prioritert de første dagene etter at vi leverte. Deretter gikk vi begge ut i relativ lang ferieferieavvikling.

Men da artiklene først kom på trykk, tok det ikke lang tid før ting skjedde. På dag 2 av serien,

ringte helseminister Dagfinn Høybråthen direkte til oss for å fortelle at han på bakgrunn av VGs artikler ville ha en full kartlegging av Nyborg-saken.

Dette sto i skarp kontrast til statssekretær Idar Magne Holme utsagn under arbeidet med artikkelserien. Holme sa lovverket måtte endres for å gjøre det mulig å foreta granskningen. Statssekretæren så heller ikke for seg at dette ville skje.

Dette skjedde på sensommeren i fjor. Saken granskes fortsatt. I et brev fra departementet til helsetilsynet fra i fjor høst, der departementet ber tilsynet om å finne en praktisk måte å gjennomføre granskningen på, kommer det frem at myndighetene har ombestemt seg som en direkte følge av VGs artikler.

Departementet har lagt spesiell vekt på at pasientenes ve og vel må prioriteres, nå som de er gjort kjent med at en rekke mennesker kan gå rundt med til dels store plager og smerter som følge av feilinnsatte implantater.

7. Hvor mye arbeidstid/ eventuelt fritid er brukt på saken.

Å anslå arbeidstimer eller arbeidsdager for prosjektet, er nærmest umulig. Ikke minst fordi vi under nærmest hele perioden da vi arbeidet med saken også hadde den daglige nyhetsdekningen av våre regioner å vokte over. Dette medførte også at svært mye av arbeidet, særlig frem til utskrivningen, er gjort på kveldstid. At flere av kildene ble kontakt utenfor kontortid, hadde også den klare fordel at de følte det lettere å prate uformelt.

Det mest presise anslaget blir derfor at vi jobbet saken i halvannen måned, hvorav til sammen en drøy uke var på heltid.

8) Spesielle erfaringer du vil nevne?

Journalist Hans Petter Aass har fulgt saken tett siden 1996, og har etterhvert fått et omfangsrikt kildenett, mens Fridtjof Nygaard kom inn når VG valgte å forsøke å trenge dypere ned i materien. Kombinasjonen av bakgrunnskunnskap og et nytt nysgjerrig blikk ga en positiv effekt i arbeidet.

At det krever stor tålmodighet og sterk motivasjon for å jobbe med en og samme sak så lenge,

er ikke overraskende for oss, og neppe heller for andre. Men det som var overraskende for oss, var hvor fort myndighetene snudde i saken. To artikler var det som skulle til for å snu en helt fastlagt holdning om at en kartlegging av skandalen var umulig, til beskjeden om at en granskning skal gjennomføres.

9)

Stavanger/Kristiansand, januar 2000

Hans Petter Aass Fridtjof Nygaard